

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕРНІСТСЬКОГО ЕПІТЕТОТВОРЕННЯ

Філологічне вивчення епітета вкрай рідко спрямовано на визначення особливостей формування і функціонування цього тропу в залежності від історично-культурної доби загального розвитку чи літературно-художньої системи, яку епітет репрезентує. Автори поодиноких розвідок намагаються з'ясувати «таємниці поступального розвитку образотворчих і виразних засобів» [24, 134], взаємозалежність принципів епітетотворення від еволюційних етапів словесного мистецтва, домінуючі диференційні та типологічні ознаки епітетних систем конкретних хронологічних періодів. У визначених аспектах стійку й дещо автономізовану царину складає хіба що фольклористика, у якій переважає жанровий підхід до вивчення епітета. Стосовно ж літературної творчості доводиться констатувати той факт, що зацікавленість епітетом часто звужується концентрацією уваги на персоніфікованому об'єкті дослідження. Без сумніву, такі роботи теж є вельми важливими і необхідними для концептуальних та теоретичних побудов.

Що ж до вивчення особливостей епітета в аспекті принципів етапів розвитку словесного мистецтва, то бібліографія наповнюється лише декількома опублікованими працями. Епітет як основний засіб збагачення колористичної культури класицизму привернув увагу Ю. Снежкова, стаття якого стала однією з перших в означеному плані [24]. Далі, Н. Жданович репрезентувала типологію індивідуально-авторських епітетів на матеріалі поетичних текстів першої половини ХІХ ст. [10]. Мовленнєво-функціональні аспекти визначили спрямування дисертаційних досліджень Л. Шутової [28] і Н. Манієвої [18], що присвячені, відповідно, епітету в українській поезії 20-30-х рр. ХХ ст. та в російській поезії другої половини ХХ ст. Епітет доби «срібного століття» став об'єктом наукових зацікавлень О. Мурашової [19]. Ґрунтовне дослідження структурних типів і стилістичних функцій епітета в мові англійської художньої літератури ХХ ст. провела Л. Турсунова [26]. Стаття О. Волковинського [5] присвячена вивченню особливостей алітераційного епітета як одного з добірних показників поезики символізму (на матеріалі польської, російської, української поезії).

Вивчення епітета, що відіграє помітну роль в окремих творах і в творчості деяких представників модернізму, має довшу бібліографічну низку. Важливими і цікавими науковими спостереженнями й висновками наповнені праці М. Айвес [31], Л. Зубової [11], О. Сидоренко [23], Л. Горницької-Пархонюк [8], Я. Юнга [32], Н. Серебреннікової [21], Л. Воронової [7], О. Балової та О. Павленко [30] та інших.

Загалом вивчення особливостей епітета доби модернізму скеровано не стільки на визначення сутності поняття та його теоретичного осмислення, скільки на ілюстрацію специфіки авторського сприйняття через епітет. Наявність зазначених праць дозволяє робити певні узагальнення і спонукає до подальших наукових пошуків у ділянці вивчення особливостей епітетотворення доби модернізму. Задля їх ефективного втілення варто визнати епітет самодостатнім елементом у художньо організованому текстовому просторі.

Тому знову й знову погоджуємося з твердженням О. Веселовського: «Якщо я скажу, що історія епітета є історією поетичного стилю в скороченому виданні, то це не буде перебільшенням. І не тільки стилю, але й поетичної свідомості від її фізіологічних і антропологічних початків та їхніх виражень в слові – до їхнього закріплення в ряди формул, що наповнюються змістом наступних суспільних світобачень» [4, 59]. Поряд із цією думкою органічно може розташуватися заклик Т. Гундорової до «текстуального трактування літератури й літературного процесу» [9, 50]. Поєднання цих двох думок на сьогодні вже отримує ознаки загальності. Та навіть думки, що вже визріли, не знімають проблемності ситуації, а лише наближають до постановки і розв'язання назрілих питань. Отже, для того, щоб скласти історію поетичного стилю в усій можливій повноті, належить скласти, насамперед, історію епітета, підкреслимо – текстуальну історію епітета.

Задля досягнення такої мети варто з'ясувати деякі аспекти історичного й теоретичного осмислення епітета. До такого зацікавленого спрямування також підштовхує природа і характер практики епітетотворення доби модернізму.

Варто наголосити на тому, що саме по собі означення (прикметник чи інша граматична форма) ніколи не може бути власне епітетом. Фактично, поняття «епітет» у поширеному вжитку є доволі умовним, оскільки за такого його використання нехтується складний механізм виникнення структури, яка поєднує означення й означуване. Є всі підстави для відстоювання тези про те, що не існує епітета без означуваного поняття так само, як і не існує визначення якості поняття без епітета. Особливого звучання ця думка набуває в світлі концепції Ф. де Соссюра про двосторонність знаку [25], загальної теорії симетрії та паралелізму Р. Якобсона [29], структурної антропо-

логії К. Леві-Строса та його вчення про дуальні структури [15], ідей Г. Сивоконя про «назване, ознаку і ланцюг ознак» [22, 262], універсалізації структурного принципу повернення Ю. Лотмана [16].

Оперуючи терміном «епітет» варто пам'ятати, що мається на увазі текстове утворення обов'язкової двохкомпонентної структури, до складу якої входять означення й означуване. Це дуже жорстка архітектонічна та семантична конструкція. Коли ж відбувається штучне розщеплення структурних складників, отримуємо лише набір ознак абстрактного характеру чи каталог понять без якісної характеристики.

Саме по собі означення якості чи номінація прикмети не передбачає створення епітетної структури. Не можна апіорі стверджувати, що означення «срібний» є епітетом. За умови, що це атрибутивне позначення стане часткою структури «срібний злиток», можемо констатувати радше утворення логічного означення, ніж епітетної структури. Однак і включення означення до певної структури не завжди є достатнім для того, щоб з максимальною можливою точністю констатувати переконливе визначення тієї чи тієї конструкції. Якщо, наприклад, зустрінемо це словосполучення в певному контексті («срібний злиток душі»), то зможемо відчуті посилення умовності й асоціативності, актуалізацію внутрішньої форми на рівні мікрообразу. За такого контексту означення через актуалізацію внутрішньої форми стає вже часткою епітетної структури.

Тому перелік граматично оформлених прикмет («заплакани», «конгломератна», «сніжний» тощо) ще не забезпечує умовно-художнього виділення ознаки поняття. Доки означення не поєднається з означуваним в певному текстуальному втіленні, важко стверджувати, чи маємо справу з логічно-буквальним атрибутом поняття, а чи вказана характерна прикмета дозволяє перевести означуване в царину естетично ціннісного. Тобто, у сполуках на кшталт «заплакани діти», «конгломератна інтеграція», «сніжний січень» виділені означення не створюють епітетних структур, оскільки вказані прикмети мотивовані необхідністю логічної конкретизації понять. Та наведені означення можуть стати епітетами в дуально організованій структурі, між складниками якої посилюватимуться тонкі асоціативно-умовні зв'язки.

Усі граматичні форми, що забезпечують потенційне позначення якості, ознаки, властивості (прикметник, прийменник, займенник, прикладка тощо), варто розглядати як епітетні носії, тобто як потенційні епітети. «Ознакою в художньому творі є все, що пояснює, наділяє якістю назване» [22, 264]. Ця думка Г. Сивоконя своєрідно перегукується з дещо категоричним твердженням В. Маяковського: в поезії «все епітет» [29, 127]. Та все ж, епітетом чи, краще, елементом епітетної структури потенційні носії прикмет можуть стати лише в конкретному художньо-текстовому втіленні.

Звернімось до прикладів з поетичних текстів В. Кобилянського, у яких наведені вище означення є складниками епітетних структур. У поезії «Знов вечір настав» епітетні носії стають елементами епітетних структур: «Крізь віття, дрімливе і темне, // Од місяця світло вкрав // І кинув узори таємні // На килим заплаканих трав» [14, 60]. Поєднання означення «заплаканих» з поняттям «трав» акцентує не логічне виокремлення явища з-поміж подібних, а радше ліричні та художні особливості неповторної реальності, що створюється автором. Це положення підтверджується відсутністю «заплаканих трав» у «Словнику епітетів української мови» [див.: 1] й у «Словнику асоціативних означень іменників в українській мові» [див.: 3].

Ще одна досить оригінальна епітетна структура зустрічається в «Заклику» В. Кобилянського: «Ми підем стрімкими стежками, // Що в'ються наче серпантини // В уборах тіні, // Що забруквані думками // Конгломератної людини, // Що нас ведуть до світочей, // Що скидують пільму з очей» [14, 108]. Маємо яскравий доказ того, що на початку ХХ ст. молодий речник українського модернізму тонко відчув: у майбутньому людству доведеться стрімко пройти стежками, бруківка яких стане трагічною матеріалізацією різноманітно-суперечливих ідей та гасел. І лише наприкінці ХХ ст. заговорять про конгломератну культуру. Зрозуміло, що її творцем виступає така ж конгломератна людина. Однак ще й сьогодні епітетна структура, запропонована В. Кобилянським, не має ознак сталості та широкого вжитку, таке поєднання ознаки і поняття досі не зафіксоване в жодному словнику епітетів чи асоціативних означень.

Продовжуючи думку А. Рембо про те, що завдяки метафорі змінюється світ, можемо стверджувати: теургічна природа епітетотворення доби модернізму знайшла реалізацію не лише у вербальному оформленні, але й у модифікації та урізноманітненні реальності, яку зазвичай називають об'єктивною.

Поетичний набір предметів, понять, що можуть отримувати прикметні характеристики є все ж обмеженим, вирішальна функціональна роль у процесі якісного розширення діапазону добірних ознак відводиться епітетним структурам. Комбінування елементів таких структур є умовно нескінченим. Наприклад, «сніжний» в асоціативних вимірах тяжіє до понять предметного і природного походження: *вершина, зима, місяць, південь, погода, ранок* [див.: 3]. «Словник епітетів української мови» розширює понятійний ряд, у якому фігурує означення «сніжний»: *гора, даль,*

день, завірюха, зима, поле, ранок, руки, слово, сосна, стежка, холод [див.: 1]. Та попри це, характер поєднань залишається той самий. А ось логічно не керований дух поета призводить до несподіваних (з точки зору традиційного сприйняття) епітетних структур: «*То я... Мій вільний дух // Під крилами беріз // На лоно сонних трав // Посіяв сніжний сум*» [14, 62]. Означення «*сніжний*» зберігає певну предметно-фізіологічну спрямованість, але унікально зливається з умовно-абстрактною характеристикою емоційно-психологічного стану людини. Означення й означуване міняються функціональними атрибутами, семантично доповнюючи одне одного. «*Сніжний сум*» навіть бурхливий уяві не вдається опредметнити чи пластично оформити. Ця епітетна структура мотивована не пошуком логічно-пізнавальних відповідників, а радше – магією звуків. Означення й означуване утворюють дуальну структуру, архітектонічна нерозривність елементів якої гарантується монофонічною («*С*») й поліфонічною («*Ж*» і «*С*», «*Н*» і «*М*») алітерацією. Звуки-скріпи в епітетній структурі «*СНІЖНИЙ СУМ*» переводять усю конструкцію в сугестивну площину. Епітетна структура набуває ознак теургічного і сублимаційного утворення.

Можна зауважити, що різноманітне й інтенсивне комбінування складників епітетних структур рано чи пізно вичерпає словесні ресурси. І теза про нескінченність процесу творення епітетних структур є перебільшеною чи навіть хибною. Та з подібними твердженнями абсолютно не збиралися погоджуватись представники модернізму. Коли відчувалося, що варіативність комбінування означення й означуваного наближалась до формально-сислової вичерпаності, модерністи (здебільшого поети) активно звертались до оказіональних утворень. Так, звичне для свідомості українця «липове дерево» має 835 асоціативних реакцій-означень. Найчастіше липа сприймається як «висока 117, пахуча 113, зелена 106, велика 74, квітуча 61, струнка 42, красива 35, стара 34, молода 23, товста 22, широка 21...» [3, 146]. Постійна невдоволеність існуючими варіантами штовхає майстрів слова до невпинних і нових пошуків унікальних варіантів поєднання означення й означуваного. У поетичній свідомості В. Свідзінського липи стають явищем художньої вартості завдяки залученню до епітетної структури оказіонального означення: «*В тіні алей, глибоких і пустинних, // Блукає тихо промінь осяйний, // Увечері рояля звук сумний // Не будить лип широковерховинних*» [20, 19]. Поетом знайдено варіант епітетної структури поза межами вже існуючих словесних формул. Отже, теургічне право на визначення остаточної кількості і семантичної спрямованості епітетних структур поет залишав за собою.

Епітетна структура ґрунтується на двох основних типах відносин між означенням і означуваним: 1) щонайтісніша семантична «співпраця» між складовими частинами та 2) прихована семантична ворожість чи протиставлення. Наведені вище приклади епітетних структур можна розглядати як ілюстрації першого типу зв'язку між означенням і означуваним. Що ж до другого типу, то говоримо про таку модифікацію епітетної структури як оксиморон. Епітетні структури, особливо починаючи з доби модернізму, все виразніше тяжіють до складних структурно-семантичних утворень, дуальна організація яких є запорукою різкої зміни тривіальності на оригінальність. Так, М. Вороний поєднує в епітетній структурі означення й означуване, окрема семантика яких опирається не на подібність, а на протилежність. Та попри це структурні елементи належать до однієї цілісності й взаємозбагачуються: «*Навіщо гамір цей? Чого хотять вони? // Який їх ідеал? Лад космополітичний? // Дарма! У відповідь лиш дзвонять кайдани // І стогоном гуде концерт цей хаотичний!*» [6, 36]. Буквальна семантична логіка спонукає до уявлень про те, що концерт є впорядкованим і чітко організованим дійством. М. Вороний зіштовхує звичну семантику означення й означуваного між собою.

У подібних епітетних структурах одразу зростає питома вага асоціацій, алюзій і ремінісценцій. Ці процеси нагадують дію за теорією арки, яку вперше спробував визначити Леонардо да Вінчі. Аркова міцність створюється завдяки двом слабостям, через те що «арка будівлі складається з двох четвертин круга, кожна з цих четвертин круга є досить слабкою, сама по собі намагається впасти, але оскільки одна заважає падінню іншої, то слабкість обох четвертин перетворюються в міцність єдиного цілого» [17, 50]. Художня виснаженість, кваліст, невизначеність поняття і його ознаки перетворюється під впливом теургічної діяльності митця-модерніста на естетично дієву та експресивну конструкцію. Неочікуване за формальною логікою поєднання семантики ознаки та семантики поняття призводить до формування своєрідного кульмінаційного центру, від якого спрацьовує двохвекторне збагачення смислу, кероване як у бік поняття, так і в бік означення.

Актуалізація діалогічної природи епітетної структури відбувається через нові комбінації означень і означуваних понять – це відштовхування від попередніх й одночасна підготовка ґрунту для наступних. Зовнішня простота епітетної структури модерністського генезису лише прикриває набагато складнішу її внутрішню організацію.

Текстовий симбіоз означення й означуваного призводив до створення нової структурно-семантичної одиниці через неочікувану актуалізацію внутрішньої форми, оказіональне поєднання якості та поняття. Утворювалось щось на кшталт «фрази-об'єкта» (Ж.-П.Сартр), розчлену-

вання структурних елементів якої призводило до повного знищення новоутвореної цілісності. В асоціативно-семантичному сприйнятті епітетна структура доби модернізму ставала трьохкомпонентною: семантика означуваного поєднується (та не зливається чи розчиняється остаточно) з семантикою означення, призводячи до нового семантичного утворення, що співвідноситься з нескінченим асоціативним потенціалом внутрішньої форми. Така троїстість структури ґрунтувалась на магії одивненого поєднання поняття та не властивих йому якостей. Це стало запорукою зворотного впливу (досить інтенсивного) епітетних структур на читацьку свідомість, а завдяки їй – на навколишній світ.

Художня дієвість епітетних структур доби модернізму тісно пов'язана з одивненням, що помітно виразне результати творчо-активної діяльності митця-теурга. Те, що називають експресивністю епітета варто номінувати емфатичністю епітетної структури. Акцент уваги доцільно перенести на «вісь відносин» – семантичну кульмінацію, що утворюється між означенням і означуваним. В епітетній структурі не може нівелюватися роль половин, за кожною закріплюється певний семантичний статус: є носій номінативності (поняття й одночасно означуване) і носій якості (означення). Злиття номінативності та якості ймовірно в антономазії, яка й набуває широкого поширення в художньо-словесній практиці модернізму. Прикладом слугують вірші П. Карманського: «Як Лорелай, блакитноока фея, / Життям ідеш розмріяна, жагуча» [13, 298]. Антономазія посилює алюзивні пошуки, стимулює намагання відновити дуальність епітетної структури в процесі декодування – своєрідної гри «загадки-здогадки». У такій своєрідній грі поет є на панівних ролях (принаймні – попервах), він пропонує правила та умови, запрошує потенційного читача (слухача) до діалогу. Діалогічність епітетної структури проявляється також в дієвому рецептивному процесі. Читач «перевіряє» автора, погоджуючись (приймаючи) або не погоджуючись (не приймаючи) ті чи ті епітетні структури. Прихована дуальність епітетної структури все одно спонукає читача до її співвіднесення з «навколишнім середовищем» [15, 146], з контекстом і загальною природою художньої реальності.

Отже, найсуттєвіша ознака епітетотворення доби модернізму – програмна налаштованість на одивнення. Епітет стає ланкою масштабних процесів: «Та легкість вірша, про яку часто говорять у зв'язку з Пушкіним і пушкінською школою, пояснюється саме цією семантичною скромністю епітета» [2]. У добу модернізму легкість вірша зникає саме через втрату епітетом не лише семантичної, але й архітектонічної скромності. Модерністський епітет волає про самотність, оригінальність, намагається навіть заступити чи витіснити саме поняття.

Характерним прикладом може бути зіставлення механізмів епітетотворення у назвах двох поетичних збірок – «Зів'яле листя» І. Франка і «Сонячні кларнети» П. Тичини. У І. Франка епітет дійсно висуває на передній план одну з прикмет, що є звично-властивою складовою самого поняття. Тобто, листя може бути зелене, свіже, пожовкле (до речі, часто у Т. Шевченка) й, нарешті, зів'яле. Ці міркування підтверджуються даними «Словника асоціативних означень іменників в українській мові», за яким означення «зів'яле» до поняття «листя» займає шосту позицію активності (40), поступаючись означенням «зелене 146, жовте 108, опале 75, осіннє 74, пожовкле 43» [3, 146]. Очевидно, що епітетна структура «зів'яле листя» орієнтована на впізнавання, а не на здивування. Про таке загальне спрямування поетичного слова збірки говорять й франкознавці [див.: 12]. Отже, І. Франко не прагнув подолання семантичної скромності епітета і не бажав відмовитися від легкості вірша.

Зовсім інакше «працює» епітетна структура «сонячні кларнети». За матеріалами «Словника асоціативних означень іменників в українській мові» [див.: 3] означення «сонячний» є асоціативно наближеним до 90 понять, найактивніше поєднуючись з такими: ранок (135), південь (129), погода (127), день (125), літо (102), галявина (101), поляна (101). Досить часто означення «сонячний» поєднується з предметними номінаціями, наприклад: квартира (21), кімната (11), кабінет (7), палац (2), аудиторія, будинок, ваза, ванна, коридор, хата, цех тощо. На перший погляд, П. Тичина ніби пішов торованим шляхом – означення (сонячні) + найменування предмета (кларнети). Та насправді епітетна структура «сонячні кларнети» позбувається семантичної скромності, є налаштованою не на впізнавання, а на одивнення. І авторові, і читачеві важливіше «дати відчуття речі як бачення, а не як впізнавання», «пережити створення речі» [27, 63]. Поєднання окремо звичних і прийнятних означення «сонячні» та означуваного «кларнети» у фразі-об'єкті викликає здивування, стимулює численні асоціативні звернення в бік як одного, так й іншого структурного елемента. Створюючи епітетну фразу-об'єкт і відчуваючи себе теургом, поет komponував окремі елементи за своєрідним сакральним і магичним ритуалом.

Наведені теоретичні міркування щодо специфіки епітетних структур і текстуально деталізована історія епітета модерністської доби дозволяє підвести певні підсумки. Епітетні структури модерністської генези мають досить стійкі ознаки: 1) тяжіння до нерозривної єдності означення й означуваного; 2) втрата епітетною структурою семантичної та архітектонічної скромності; 3)

розщеплення через епітетну структуру типового індивідуальним; 4) принципова налаштованість епітетної структури на одивнення.

Звернення до механізму епітетотворення доби модернізму дозволяє актуалізувати теоретичну парадигму, акцентувати домінуючі ознаки модерністського метатексту. Повнота вирішення наріжних питань текстового вивчення модернізму в аспекті епітетотворення вимагає багатовекторності (тобто, не лише ретроспективного і перспективного уточнення) пошукових процесів: 1) у бік «нульової поетичної структури»; 2) порівняння з особливостями епітетотворення попередніх літературних епох (наприклад, бароко, романтизм, реалізм тощо); 3) внутрішньо системні порівняння епітетних структур, що репрезентують різноманітні гілки модернізму (наприклад: акмеїзму і футуризму); 4) розгляд індивідуально-унікальних епітетних систем, що є основними складниками загального епітетного лексикону доби; 5) перспективний погляд у бік наступних етапів літературного процесу, що прийшли на зміну модернізмові.

Список використаних джерел

1. Биби́к С. П. та ін. Словник епітетів української мови / С. П. Биби́к, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт; За ред. Л. О. Пустовіт. – К. : Довіра, 1998. – 431 с. – (Словники України).
2. Брик О. М. Ритм и синтаксис (материалы к изучению стихотворной речи) [Електронний ресурс] / О. М. Брик // Новый Леф. – 1927. – № 4. – Режим доступу: <http://www.ruthenia.ru/sovlit/j/3232.html>
3. Бутенко Н. П. Словник асоціативних означень іменників в українській мові [наук. ред. А. Є. Супрун] / Н. П. Бутенко. – Львів : Вища шк. Вид-во при Львів ун-ті, 1989. – 328 с.
4. Веселовский А. Историческая поэтика / А. Н. Веселовский. – М. : Высш. школа, 1989. – 406 с. – (Классика литературной науки).
5. Волковинський О. Алітераційний епітет (із поетики символізму) / О. Волковинський // Слово і час. – 2006. – № 12. – С. 28–34.
6. Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика. [упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової : автор вступ, ст. і ред. тому Г. Д. Вервес] / М. Вороний. – К. : Наук. думка, 1996. – 704 с. – (Б-ка укр. літ. Укр. новіт. літ.)
7. Воронова Л. Эпитет в поэзии Анны Ахматовой / Л. Воронова // Журналистика и культура рус. речи. – М., 2004. – № 3/4. – С. 62–75.
8. Горницька-Пархонюк Л. Авторські епітети збірки «Сонячні кларнети» П. Тичини у світлі естетичної концепції І. Франка / Горницька-Пархонюк Л. // Дивослово. – 1997. – № 2. – С. 26–29.
9. Гундорова Т. До питання про літературний критицизм / Тамара Гундорова // Слово і час. – 1993. – № 3. – С. 50–54.
10. Жданович Н. В. Типология индивидуально-авторских эпитетов (на материале поэтических текстов первой половины XIX века) / Н. В. Жданович // Слово в диахронии и синхронии. – Минск, 1999. – С. 63–68.
11. Зубова Л. Парадоксальный эпитет Марины Цветаевой / Л. Зубова // «Всё в груди слилось и спелось...» : [пятая цветаевская международная тематическая конференция (9–11 октября 1998 г.)]. – М., 1998. – С. 207–216.
12. Іваночко Г. Автологічне слово Івана Франка у другому жмутку «Зів'ялого листя» / Ганна Іваночко // Вісник Львівського університету : серія філологічна. – Випуск 35 : [літературознавство]. – Львів, 2004. – С. 179–185.
13. Карманський П. С. Поезії [упоряд., вступ, слово і прим. В. І. Лучука] / П. Карманський. – К. : Укр. письменник, 1992. – 374 с. – (Б-ка поета).
14. Кобилянський В. Поезії / Володимир Кобилянський. – К. : Радянський письменник, 1959. – 349 с. – (Бібліотека поета).
15. Леві-Строс К. Структурна антропологія / Клод Леві-Строс : [пер. з фр. З. Борисюк]. – К. : Основи, 2000. – 387 с.
16. Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста : структура стиха : [пособие для студентов] / Ю. М. Лотман. – Л. : Просвещение, 1972. – 271 с.
17. Льюцци М. История физики [пер. с ит. Э. Л. Бурштейна] / Марио Льюцци. – М. : Мир, 1970. – 464 с.
18. Маниева Н. С. Прилагательные-эпитеты в поэтическом дискурсе второй половины XX века (лингвистический анализ) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Маниева Нина Сергеевна. – Махачкала, 2007. – 154 с.
19. Мурашева О. П. Эпитет как изобразительно-выразительное средство в поэзии Серебряного века / О. П. Мурашева // Язык и культура. – Ярославль, 2004. – Т. 1. – С. 70-75.
20. Свідзінський В. Є. Твори : [у 2 т.] / Володимир Свідзінський [вид. підготувала Елеонора Соловей]. – К. : Критика, 2004. – (Відкритий архів). – Т. 1. Поетичні твори. – 584 с.; іл.

21. Серебренникова Н. Г. Механизм эпитета : На материале поэтических текстов К. Бальмонта : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Серебренникова Надежда Геннадиевна. – Тамбов, 2002.
22. Сивокінь Г. М. Проблема спільного в читацькому сприйманні художнього твору / Г. М. Сивокінь // Сивокінь Г. М. У вимірах сприймання. Теоретичні проблеми художньої літератури, її історії та функцій. – К. : Фенікс, 2006. – С. 249–277.
23. Сидоренко О. М. Епітет у поетичній мові Олександра Олеся (семантика і функції) : дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.02 / Сидоренко Олеся Михайлівна. – К., 1994. – 176 л.
24. Снежков Ю. А. Цветовые эпитеты в поэзии классицизма / Ю. А. Снежков // Вопросы русской литературы [респ. межвед. научн. сб.]. – Львов : Изд-во при Львов. гос. ун-те «Вища школа», 1980. – Вып. 1 (35). – С. 134–141.
25. Соссюр Ф. Труды по языкознанию / Фердинанд де Соссюр : [пер. с фр. под ред. А. А. Холодовича]. – М. : Прогресс, 1977. – 695 с.
26. Турсунова Л. А. Структурные типы и стилистические функции эпитета в языке английской художественной литературы XX века : дис. ... канд. филол. наук. – М, 1973.
27. Шкловский В. Б. Воскрешение слова // Шкловский В. Б. Гамбургский счет : статьи – воспоминания – эссе [1914–1933] / Виктор Шкловский. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 58–72.
28. Шутова Л. І. Епітет в українській поезії 20-30-х років ХХ століття (структурно-семантичний і функціональний аспекти) : дис... канд. філол. наук : 10.02.01 / Шутова Лілія Іванівна. – К., 2003. – 177 арк. + дод. 387 арк. – Дві кн. одиниці. – Бібліогр. : арк. 164-177.
29. Якобсон Р. Работы по поэтике : переводы / Роман Якобсон : [сост. и общ. ред. М. Л. Гаспарова]. – М. : Прогресс, 1987. – 464 с., [12] л. ил. – (Языковеды мира).
30. Balova O. L.; Pavlenko O. The role of epithets in a fictional text of early modernism based on the novel «A portrait of the artist as a young man» by James Joyce // Теоретические проблемы лингвистики и межкультурной коммуникации. – Омск, 2006. – Р. 49–53.
31. Ives M. C. Trakl's «Kristallene Engel» – a possible contemporary topos? // Germ. life a. letters. N. S. – Oxford, 1987. – Vol. 41, N 1. – Р. 33–38.
32. Jung Jae-Gon. Une figure sans nom chez Proust // Litterature. – P., 1997. – № 107. – Р. 35–43.

Анотація. Епітетні структури модерністської генези мають стійкі ознаки: 1) тяжіння до текстової єдності означення й означуваного; 2) втрата епітетною структурою семантичної та архітектонічної скромності; 3) розщеплення через епітетну структуру типового індивідуальним; 4) принципова налаштованість епітетної структури на одивнення.

Ключові слова: антономазія, епітетна структура, модернізм, одивнення, означення, означуване.

Summary. Epithet structures in the modernist period are getting more similar to the complex structural-semantic formations, whose dual organization is the key to a radical change from triviality to originality. Lack of artistism, weakness, unclearness of the concept and its features are transformed under the influence of modernist artists' theurgic activity into aesthetically effective and expressive construction. The dialogic nature of the epithet structure is updating due to a combination of new definition and the defined notion, it is a foundation on the previous and simultaneous preparation for the following. Text symbiosis of the definition and the defined notion led to the creation of a new structural and semantic unit through unexpected updating of the internal form, occasional combination of the quality and the concept.

Artistic effectiveness of epithet structures in the modernist period is closely related to defamiliarization that makes the results of creative activity of the theurgist more vivid.

In verbal art of the modernism a merge of nomination and the quality, particularly in antonomasia, is becoming widespread. Antonomasia increases allusive searches, helps to restore the duality of an epithet structure in decoding process – a kind of riddle game. A modernist epithet call for identity, originality, even trying to replace the concept.

A poet while creating an epithet phrase and considering himself as a theurgist composes certain items with a kind of sacred and magical ritual. Epithet structure of the modernist period acquires theurgic and sublimative features.

Epithet of modernist structure has sufficiently stable features: 1) a tendency to textual combination of the definition and the defined notion; 2) loss of architectonic and semantic simplicity in the epithet structure; 3) differentiation between the typical and the individual; 4) fundamental inclination of the epithet structure to defamiliarization.

Key words: antonomasia, epithet structure, modernism, defamiliarization, definition, the defined notion.

Отримано: 12.07.2015 р.